

Malcolm Lowry
POD VULKANOM

prevedla Mira Mihelič

Moji ženi Margerie

Mnogo je nedoumljivih skrivnosti,
in vendar – ni globlje skrivnosti kot človek:
čez sivega morja viharni hrbet,
pod divjim obokom rjovečih valov
utira si pot.

Zemljo častito, najvišjo boginjo,
neuničljivo, neutrudljivo,
trpinči in s plugom obrača,
leto za letom jo reže z vprego mezgòv.

Jatam ptic lahkokrilih
in rodu zverjadi v divjini
zanke zalazne nastavlja;
zarod morjá globočin
v mreže spletene lovi
domiselni človek.
Z zvijačnostjo svojo obvlada
živino v planini, grivatemu konju
in gorskemu biku
tilnik uporni pod jarem upogne.

Govor je iznašel in misel,
begotno kot veter, in smisel
za red in zakone v državi,
in toplo zavetje
pred mrazom neznosnim,
pred ploho nevšečno dežja.
Vedno izhod si poišče,
nikdar ne zaide v zadrego,
le sredstva, da smrti bi utekel,
ne najde.

Sofokles, *Antigona*
(prev. Kajetan Gantar)

Zdaj sem blagroval življenje psa in krastače, res, z veseljem bi živel kot pes ali konj, kajti vedel sem, da nimata duše, ki bi se mogla pogubiti pod večno težo pekla ali greha, kakor se utegne moja. Da, in čeprav sem to videl, občutil in se od tega lomil na koščke, je moja žalost poglobljalo spoznanje, da z vso svojo dušo nisem mogel odkriti, ali se resnično želim odrešiti.

John Bunyan, *Obilna milost za največjega od vseh grešnikov*

Le kdor se trudi sam za dva, ga moremo rešiti.

Goethe, *Faust*
(prev. Janko Moder)

1

Dve gorski verigi križata republiko približno od severa proti jugu in oblikujeta v vmesnem prostoru večje število dolin in ravni. Nad eno od teh dolin, ki jo obvladata dva vulkana, leži šest tisoč čevljev nad morsko gladino mesto Quauhnáhuac. Precej južno je od rakovega povratnika; natančno povedano, na devetnajstem vzporedniku je, na približno isti zemljepisni širini kot na Tihem oceanu otočje Revillagigedo ali še veliko dlje proti zahodu skrajna južna konica Havajev – in tudi kot pristanišče Tzuc Cox na vzhodu, ob atlantskem bregu Jukatana na meji Britanskega Hondurasa ali še veliko dalje proti vzhodu mesto Juggernaut v Indiji ob Bengalskem zalivu.

Zidovi mesta, ki je sezidano na hribu, so visoki, ulice in poti vijugaste in pretrgane, ceste v zavojih. Imenitna velika cesta v ameriškem slogu prihaja v mesto s severa, vendar presahne v njegovih ozkih ulicah in odhaja iz mesta kot kozja steza. Quauhnáhuac ima osemnajst cerkva in sedeminpetdeset *cantinas*. Ponaša se tudi z igriščem za golf in z nič manj kot štiristo plavalnimi bazeni, zasebnimi in javnimi, napolnjenimi z vodo, ki nenehoma priteka z gora, in z mnogimi sijajnimi hoteli.

Hotel Casino de la Selva stoji na malo vzvišenem hribu takoj zunaj mesta, blizu železniške postaje. Sezidan je tako, da je precej odmaknjen od glavne velike ceste in obdan z vrtovi in terasami, s katerih se ti odpira razgled na vse strani. Podoben je palači in

v njem vlada nekakšen zavržen sijaj. Zdaj to ni več kazino. V baru ne moreš več kockati niti za pijačo. Po njem strašijo duhovi uničenih kvartopircev. Nihče menda ne plava v veličastnem olimpijskem bazenu. Skakalne deske prazne žalujejo. Balinišča so poraščena s travo in zapuščena. Dve igrišči za tenis vzdržujejo le med sezono.

Proti zatonu sonca na dan mrtvih novembra 1939 sta sedela na veliki terasi Casina dva moška v belih flanelastih oblekah in pila *anís*. Najprej sta igrala tenis in potem biljard in zdaj sta njuna loparja v nepremočljivih preoblekah, z vijaki stisnjena v okvir (zdravnikov je bil trikoten, okvir drugega pa štirikoten), ležala na obzidku pred njima. Ko so se približali sprevodi, ki so se vili nizdol od pokopališča po pobočju zadaj za hotelom, so tožeči zvoki njihovega pobožnega petja priplavali k moškima in obrnila sta se, da bi opazovala žalujoče, ki jih je bilo kmalu nato videti le še kot otožne luči sveč, krožečih med oddaljenimi požetimi stebli koruze. Dr. Arturo Díaz Vigil je potisnil steklenico *anísa del Mono* proti gospodu Jacquesu Laruelli, ki se je zdaj napeto sklanjal naprej.

Malo na desno pod njima, pod orjaškim rdečim večerom, katerega odsev je krvavel v zapuščenih bazenih, razsutih vsepovsod kot fatamorgane, sta se širili spokojnost in milina mesta. S kraja, kjer sta sedela, je bilo videti še precej mirno. Če si napeto poslušal, kakor zdaj gospod Laruelle, pa si lahko razločil oddaljen mnogoteri zvok – razločen, vendar nekam neločljiv od drobnega mrmranja in zvončkljanja žalovalcev – zvok nekakšnega naraščajočega in upa-

dajočega petja in stanovitnega topotanja: to je bilo bučanje in kričanje s *fieste*, ki je trajala že ves dan.

Gospod Laruelle si je spet nalil *anisa*. Pil je *anís*, ker ga je spominjal na absint. Obraz mu je zalila temna rdečica in roka mu je rahlo trepetala nad steklenico, kjer je z njene nalepke škrlaten demon proti njemu vihtel vile.

»—Nameraval sem ga prepričati, naj bi odšel in se jim dal *déalcoholiser*,« je govoril dr. Vigil. Spotaknil se je nad francosko besedo in nadaljeval po angleško. »Ampak bil sem tako bolan tisti dan po plesu, da sem telesno trpel, res. To je zelo slabo, ker se moramo mi zdravniki obnašati kot apostoli. Se spominjate, da sva tudi takrat igrala tenis? No, potem ko sem pospremil konzula do njegovega vrta, sem poslal k njemu slugo z vprašanjem, ali bi lahko prišel za nekaj minut k meni, potrkat na moja vrata, za kar bi mu bil hvaležen, sicer pa naj bi mi, prosim, napisal nekaj vrstic, če ga ni pijača že ubila.«

Gospod Laruelle se je nasmehnil.

»Ampak odšli so že,« je oni nadaljeval. »In, ja, mi-slim, da sem hotel tisti dan vprašati tudi vas, ali ste bili kaj v njegovi hiši.«

»Bil je pri meni, ko ste telefonirali, Arturo.«

»O, vem, ampak mi smo se prejšnjo noč nalezli tako grozovito, bili smo tako *perfectamente borracho*, da se mi je zdel konzul prav tako bolan kot jaz.« Dr. Vigil je zmajal z glavo. »Bolezen ni samo v telesu, ampak v tistem delu, ki ga navadno imenujemo: duša. Vaš ubogi prijatelj je zapravljal svoje posvetno imetje v takih stalnih tragedijah.«

Gospod Laruelle je izpraznil kozarec. Vstal je in stopil k obzidku; opirajoč se z rokama na teniška loparja tako, da mu je vsaka roka počivala na enem, je strmel navzdol in se oziral okrog sebe: v zapuščena balinišča, katerih braniki so bili poraščeni s travo, v mrtva igrišča tenisa, v vodnjak skoraj v sredini hotelskega drevoreda, kjer je pridelovalec kaktusa ustavil konja, da bi ga napojil. Dva mlada Američana, fant in dekle, sta začela zamudno igro pingponga na verandi depandanse spodaj. Tisto, kar se je zgodilo natanko pred enim letom, je menda že sodilo v neki drug vek. Človek bi dejal, da se je morda utopilo v strahotah sedanjosti kot kaplja vode, pa ni bilo tako. Čeprav je tragedija postajala neresnična in brezpomembna, ti je bilo menda še zmerom dovoljeno, da si se spominjal dni, ko je življenje posameznika še nekaj veljalo in ni bilo le tiskovna napaka v komuniqueju. Prižgal si je cigareto. Daleč na njegovi levi sta se na severovzhodu zadaj za dolino in stopničastim vznožjem Sierre Madre Oriental jasno in veličastno v zatonu sonca dvigala vulkana Popocatepetl in Iztaccíhuatl. Bliže, morda kakih deset milj proč in na nižji stopnji od velike doline, je razložil vas Tomalín, ki je gnezdila zadaj za džunglo, od koder je vstajala tanka modra proga nezakonitega dima: nekdo je tam oglaril. Pred njim, na drugi strani ameriške avtoceste, so se raztezala polja in gaji, skozi katere se je vila reka, in cesta proti Alcapacingu. Stražni stolp ječe je vstajal nad gozdom med reko in cesto, ki se je izgubljala bolj naprej, kjer so višnjevi griči raja po Doréjevi predlogi valovito ponikali v daljavi. V mestu so se luči edi-

nega kina v Quauhnáhuacu, sezidanega na strmem pobočju in razločno oblikovanega navzven, nenadoma prižgale, utrnilo, se znova prižgale. »*No se puede vivir sin amar,*« je rekel gospod Laruelle ... »Kakor je tisti *estúpido* napisal na mojo hišo.«

»Pojdite no, *amigo*, otresite se takih misli!« je rekel dr. Vigil za njegovim hrbtom.

»—Ampak *hombre*, Yvonne se je vrnila! Tega ne bom nikoli razumel. Vrnila se je k tistemu človeku.« Gospod Laruelle je spet stopil k mizi, si nalil v kozarec tehuacansko slatino in jo popil. Rekel je:

»*Salud y pesetas.*«

»*Y tiempo para gastarlas,*« mu je prijatelj odvrnil zamišljeno.

Gospod Laruelle je opazoval zdravnika, kako se preteguje v ležalniku in zeha, gledal njegov zali, nemogoče zali, temni in neomajno mirni mehiški obraz, prijazne temno rjave oči, tako nedolžne kot oči tistih otožnih lepih oaxaških otrok, ki jih vidiš v Tehuantepecu, tem idealnem kraju, kjer vse delo opravljajo ženske, medtem ko se moški ves dan kopajo v reki, in vitke male roke z nežnimi zapestji, na katerih si skoraj z grozo opazal, da so posejane z grobimi črnimi dlakami. »Jaz sem se že zdavnaj otresel svojih misli, Arturo,« je rekel po angleško in si potegnil cigareto iz ust z negovanimi živčnimi prsti, o katerih je vedel, da so preobloženi s prstani. »Meni se zdi bolje ...« Gospod Laruelle je opazil, da je cigareta ugasnila, in si spet privoščil *anis*.

»*Con permiso.*« Dr. Vigil si je iz žepa pričaral vžigalnik, ki je vzplamenel tako naglo, da je bilo videti,

kot da bi mu bil gorel že v žepu, tako hkratna sta bila gib in plamen, ki ga je pomolil Laruelle. »Ste že bili tukaj kdaj v cerkvi za žalujoče,« je nenadoma vprašal, »kjer je Devica za tiste, ki nimajo nikogar s seboj?«

Gospod Laruelle je odkimal.

»Nihče ne hodi tja. Samo tisti, ki nimajo nikogar s seboj,« je počasi rekel zdravnik. Spravil je vžigalnik v žep in pogledal na uro, tako da je z natančno odmerjenim gibom obrnil zapestje. »*Allons-nous-en*,« je pristavil, »*vámonos*.« Široko se je zasmejal z zaporedjem drobnih sunkov, ki so mu metali telo naprej, dokler se mu ni glava znašla med rokami. Nato je vstal in se pridružil Laruelleu pri obzidku, kjer je večkrat globoko zajel zrak. »A, to je ura, ki jo ljubim, ko sonce zahaja, ko začnejo vsi ljudje prepevati in vsi psi bevskati—«

Gospod Laruelle se je nasmehnil. Medtem ko sta govorila, se je nebo na jugu viharno vznemirilo; žalovalci so zapustili pobočje. Dremavi jastrebi so se visoko nad njima spustili z vetrom navzdol. »Približno ob pol devetih pojdem morda za kako uro v *cine*.«

»*Bueno*. Nocoj se torej snidem z vami, saj veste, kje. No, še zmerom ne verjamem, da jutri odhajate.« Pomolil mu je roko, ki jo je gospod Laruelle čvrsto stisnil, saj ga je imel rad. »Poskusite priti nocoj, sicer pa, prosim, pomnite, da se zmeraj zanimam za vaše zdravje.«

»*Hasta la vista*.«

»*Hasta la vista*.«

—Tudi gospod Laruelle ni mogel verjeti, da zares odhaja, ko je ostal sam ob veliki cesti, po kateri se je pred štirimi leti pripeljal in tako premagal zadnje kilometre dolgega, blaznega in prelepega popotovanja iz Los Angelesa. Misel na jutrišnji dan mu je bila skoraj nevzdržna. Ustavil se je, saj se ni mogel odločiti, po kateri poti naj gre domov, ko je mali prenapolnjeni avtobus Tomalín–Zócalo skokoma priropotal mimo njega po klancu navzdol proti *barranci*, pred vzponom v Quauhnáhuac. Upiralo se mu je, da bi nocoj ubral običajno smer. Stopil je čez cesto in odšel proti postaji. Čeprav se ni odpravljajal od tod z vlakom, ga je spet z vso težo prevzel občutek, da odhaja in da mu to grozi v najbližji prihodnosti, ko je, otročje ogibajoč se zakovanim stikom, ubiral korake po tračnicah ozkotirne železnice. Svetloba zahajajočega sonca je lesketajoč odsevala od naftnih cistern malo dalje na travnatem nasipu. Ploščad je spala. Tiri so bili prazni, signali dvignjeni. Skoraj nobenega sledu ni bilo o tem, da je kdaj na to postajo pripeljal kak vlak, še manj pa, da je kdaj odpeljal od tod.

QUAUHNÁHUAC

In vendar je tukaj pred pičlim letom doživel slovo, ki ga ne bo nikoli pozabil. Ni mu bil vseč konzulov polbrat ob njunem prvem srečanju, ko je prišel z Yvonne in konzulom v Laruellovo hišo na Calle Nicaragua, nič bolj, to je zdaj vedel, kot tudi on sam ni bil vseč Hughu. Hughova čudaška zunanost – čeprav ga je ponovno snidenje z Yvonne tako neznansko prevzelo, da se mu

njegovo čudaštvo ni toliko vtisnilo, da bi ga bil pozneje v Pariánu lahko takoj prepoznal, se mu je zdela le nekakšna karikatura ljubeznivega, čeprav malo grenkega opisa, s katerim mu ga je nekoč naslikal konzul. To je bil torej otrok, za katerega se je gospod Laruelle nedoločno spominjal, da je slišal o njem že pred leti! Čez pol ure ga je odslovil kot neodgovornega pusteža, poklicnega salonskega marksista, v resnici pa nečimrnega in plahega človeka, ki si je spakljivo prisvajal videz romantičnega ekstroverta. Hugh, ki ga konzul iz raznih razlogov gotovo ni ‚pripravil‘ na srečanje z gospodom Laruellom, pa je nedvomno videl v njem neko še bolj izumetničeno zvrst pusteža, priletnega esteta, samca, ki je slovel kot babjak in se je precej osladno lastniško vedel do žensk. Ampak pozneje je v treh nočeh brez spanja preživel célo večnost: zblížale so ju žalost, osuplost in katastrofa, s katero se nista mogla sprijazniti. V urah, ki so sledile njegovemu odgovoru na Hughovo telefonsko sporočilo iz Pariána, je gospod Laruelle dodobra spoznal Hughha. Razkrilo se mu je, kakšne upe goji, česa se boji, s čim samega sebe goljufa in nad čim obupuje. Ko je Hugh odpotoval, mu je bilo, kot da bi izgubil sina.

Ne meneč se za svojo teniško obleko, se je gospod Laruelle vzel na nasip. Vseeno je imel tedaj prav, si je rekel, brž ko je prišel na vrh, in obstal, da bi zajel sapo; ko so konzula ‚odkrili‘ (čeprav so medtem nastopile groteskno bedne okoliščine, saj v Quauhnáhuacu – verjetno prvič, da so ga tako nujno potrebovali – ni bilo angleškega konzula, na katerega bi se lahko obrnili), je namreč vztrajal pri tem, naj

se Hugh otrese vseh konvencionalnih predsodkov in do kraja izrabi čudni odpor policije, da bi ga obdržala tukaj, naj izrabi njihovo, po vsem videzu gorečo željo, da bi se ga odkrižali ravno v trenutku, ko je bilo videti nadvse logično, da bi ga morali zadržati kot pričo – vsaj nekakšno pričo v zadevi, kar je bilo zdaj iz primerne oddaljenosti skoraj mogoče označiti kot ‚afero‘ –, in naj se čim prej vkrca na ladjo, ki ga je tako prikladno čakala v Veracruzu. Gospod Laruelle se je ozrl proti postaji: Hugh je za seboj pustil vrzel. V nekem smislu jo je odkuril s svojo poslednjo iluzijo. Hugh je namreč celo pri devetindvajsetih letih še zmerom sanjal o tem, da bi lahko spremenil svet (drugega izraza za to ni bilo) s svojimi dejanji – enako kot se Laruelle celo pri dvainštiridesetih še zmerom ni čisto odrekel upanju, da ga bo spremenil z velikimi filmi, ki jih je nameraval nekako ustvariti. Danes pa so bile videti te sanje nesmiselne in prevzetne. Navsezadnje je ustvaril nekaj velikih filmov, tako kot so se veliki filmi delali v preteklosti. In kolikor je vedel, niso ti filmi niti najmanj spremenili sveta. Vsekakor se je začel nekako enačiti s Hughom. Kakor Hugh je tudi on odhajal v Veracruz; in kakor Hugh tudi on ni vedel, ali bo ladja kdaj prispela v pristan ...

Gospoda Laruella je vodila pot čez komaj delno obdelana polja, obrobljena z ozkimi, s travo poraščenimi stezami, ki so jih ubirali pridelovalci kaktusa, ko so hodili z dela domov. To je bil njegov najljubši sprehod, čeprav se tod po deževni dobi ni več sprehajal. Listi kaktusa so te privlačili s svežino; zelena drevesa v večernem soncu bi lahko bila vrbe žalujke,

zibajoče se v sunkovitem vetru, ki je vstal; tam daleč se je očem kazalo rumeno jezero luči pod ljubkimi griči, podobnimi hlebčkom. Vendar je bilo v nocojšnjem večeru nekaj mračnega. Na jugu so se nagrmdili črni oblaki. Sonce je zlivalo stopljeno steklo na polja. V njegovem divjem zatonu sta bila vulkana kar grozljiva. Gospod Laruelle je naglo koračil v svojih težkih teniških čevljih, ki bi jih moral že pospraviti v kovček, in vihtel lopar za tenis. Spet ga je imel v oblasi občutek, da ga je strah, občutek, da je po vseh teh letih in tudi na svoj zadnji dan tukaj še zmerom tujec. Zato mu ni bilo slovo nič lažje, čeprav bo kmalu, daj bog, spet videl Pariz. No, prav. V zvezi z vojno ga ni obhajalo nič posebnega, razen občutka, da je to nekaj slabega. Zmagala bo ali ena ali druga stran. In v vsakem primeru bo življenje trdo. Če bodo zavezniki izgubili, bo seveda še trše. V vsakem primeru pa se bo nadaljeval boj, ki ga moraš bojevati ti osebno.

Kako nenehoma, kako osupljivo se spreminja pokrajina! Tu so bila polja polna kamnov – tam se je iztezala vrsta usahljenih dreves. Zapuščen plug se je odbijal od neba in vzdigoval roke kvišku v nemi prošnji; to je neki drug planet, je spet pomislil, čuden planet, kjer najdeš, če pogledaš malo dlje, onkraj Tres Mariás, vse vrste pokrajin na enem samem mestu, Cotswolds, Windermere, New Hampshire, poljane Eure-et-Loire, velike sipine Cheshira, še celó Saharo; planet, na katerem, kakor bi trenil, lahko spremeniš podnebje, če te veseli takšna misel, pa na križišču kake velike ceste tudi tri civilizacije; vsekakor pa je

ta svet lep, njegove lepote ni mogoče tajiti, naj je to še tako usodna in očiščujoča lepota zemeljskega raja.

Kaj pa je on sam dosegel v tem zemeljskem rajju? Pridobil si je nekaj prijateljev, si nakopal mehiško priležnico, s katero se je prepiral, si nabavil nešteto prelepih majevskih malikov, ki jih ne bo mogel odnesti iz dežele, in še—

Gospod Laruelle se je vprašal, ali bo deževalo: včasih, čeprav poredkoma, je v tem letnem času deževalo, na primer lani, deževalo je, kadar ni bilo treba. In oblaki tam na jugu so bili nevihtni. Umišljal si je, da voha dež, in prešinila ga je misel, da bi mu nič ne bilo ljubše, kot če bi se zmočil, premočil do kože, ko bi korakal in korakal po tej divji deželi, medtem ko bi se mu lepila na telo čedalje bolj mokra bela flanelasta obleka. Opazoval je oblake: temni, hitri konji, ki vznikajo na nebu. Črna nevihta, ki se pripravlja k izbruhu ob nepravem času. Takšna je ljubezen, je pomislil, ljubezen, ki je prišla prepozno. Le da ji ne sledi spokojnost zdrave pameti, kakor če se k začudenju zemlji vrnejo večerne vonjave ali blago sonce in toplota. Gospod Laruelle je še bolj pospešil korak. In če te ljubezen udari tako, da onemiš, oslepiš, zblazniš, umreš – potem se ti usoda ne spremeni s priložnostjo, ki si jo najdeš v ta namen. *Tonnerre de dieu* ... Ne potešiš si žeje, če znaš povedati, kakšna je ljubezen, ki pride prepozno.

Mesto je bilo zdaj skoraj natančno na njegovi desni strani in nad njim, kajti gospod Laruelle se je, odkar je zapustil Casino de la Selva, ves čas po malem spuščal navzdol. S polja, čez katero je šel, je nad krošnjami

dreves na pobočju hriba in onkraj temne trdnjavske sence Cortésove palače lahko videl počasi vrteče se, že razsvetljeno panoramsko kolo na trgu v Quauhnhuacu; mislil je, da lahko razloči človeški smeh, ki je vstajal iz bleščočih se gondol, in spet tisto rahlo pijanost pojočih glasov, ki so upadali in zamirali v vetru ter slednjič onemeli. Prek polja je priplavala k njemu otožna ameriška melodija St. Louis Blues ali nekaj podobnega: vsake toliko mehak sunek glasbe na kriilih vetra, s katerega se je kot pena usipalo čenčanje, ki je bolj trkalo po zidovih in stolpih predmestij kot pa se odbijalo od njih, in nato odteklo s stokanjem, kot da bi ga vase vsesala daljava. Znašel se je na poti, ki je peljala čez dvorišče pivovarne na cesto proti Tomalínu. Prišel je na Alcapaciniško cesto. Mimo njega je peljal avto, in medtem ko je z odvrnjenim obrazom čakal, da bi se polegel prah, se je spominjal časa, ko se je vozil z Yvonne in konzulom ob kotanji mehikiškega jezera, nekoč žrela velikanskega vulkana, in spet je videl obzorje, zmehčano od prahu, avtobuse, ki so švigali skozi vrtinčast prah, tresoč se fante, ki so stali zadaj na tovornjakih in vztrajali tam na življenju in smrti ter imeli obraze zavite pred prahom – in v tem je vedno čutil nekaj veličastnega, nekakšno napoved prihodnosti, na katero se je tako sijajno pripravljalo to junaško ljudstvo, saj si po vsej Mehiki lahko videl grmeče tovornjake z mladimi graditelji, ki so na njih stali pokončno in čvrsto z razkrečenimi nogami, medtem ko so jim hlače divje plahutale –, in v soncu na okroglem hribu je videl, kako se jim približuje samotni odsek prahu, od prahu zatemnjeni

griči ob jezeru pa so bili podobni otokom pod nali-
vi dežja. Konzul, čigar staro hišo je gospod Laruelle
zdaj razložil na pobočju onkraj *barrance*, je bil tedaj
videti še kar srečen, medtem ko se je potikal po Cho-
luli s tristo šestimi cerkvami in dvema brivnicama, s
,Toaleto' in ,Haremom'. Pozneje je zlezal na poruše-
no piramido, o kateri je ponosno trdil, da je prvotni
babilonski stolp. Kako čudovito je prikrival tisto, kar
je bilo babilonska zmeda v njegovih mislih!

Dva razcapana Indijanca sta se bližala gospodu
Laruellu skozi prah, prerekala sta se z zaverovano
zbranostjo univerzitetnih profesorjev, ki se v pole-
tnem somraku sprehajata po Sorboni. Njuna glasova,
gibi njunih nežno oblikovanih, umazanih rok so
bili neverjetno olikani in rahločutni. Po načinu, kako
sta se držala, sta spominjala na azteške kneze, njuna
obraza pa sta bila podobna neznanim reliefom na ju-
katanskih razvalinah.

- »—*perfectamente borracho*—«
- »—*completamente fantastico*—«
- »*Si, hombre, la vida impersonal*—«
- »*Claro, hombre*—«
- »*Positivamente!*«
- »*Buenas noches.*«
- »*Buenas noches.*«

Izginila sta v mrak. Panoramsko kolo mu je izgini-
lo izpred oči, zvoki s sejma in glasba se mu niso pri-
bližali, temveč so za zdaj utihnili. Gospod Laruelle je
pogledal proti zahodu; vitez iz davnih dni s teniškim
loparjem namesto ščita in z električno žepno svetilko
namesto popotne torbice, se je za trenutek zasanjal v

bitke, ki jih je preživela duša, da je lahko tod romala. Nameraval je zaviti na neko drugo pot na desni, ki je držala mimo vzorčne farme, kjer je Casino de la Selva pasel svoje konje, naravnost na svojo ulico, Calle Nicaragua. Toda sledeč nenadnemu nagibu, je zavil levo po ulici, ki je vodila mimo ječe. Poslednji večer, ki ga je preživel tukaj, je začutil nedoločno željo, da bi se poslovil od razvaline Maksimiljanove palače.

Na jugu je s Pacifika vznikal velikanski arhangel, črn kot grom. In vendar je vihar nosil v sebi svoj skrivni mir ... Njegova strastna ljubezen do Yvonne (ni bilo pomembno, ali je bila dejansko dobra igralka ali ne, povedal ji je resnico, ko ji je rekel, da bi bila izvrstna v kateremkoli od njegovih filmov) mu je v srce, ne da bi si znal sam pojasniti, kako, vrnila tisti prvi trenutek, ko je na samotni poti čez travnike iz Saint Prèsa, zaspane francoske vasice z zastajajočimi in sivimi opuščenimi mlini, kjer se je tedaj nastanil, zagledal, kako se v sončnem svitu, kakor so pred stoletji gledali romarji, kako se vzdigujeta nad istimi polji, počasi in čudovito in z brezmejno lepoto nad strnišči, posejanimi s poljskimi cveticami, vzpenjata stolpa dvojčka chartrske katedrale. Njegova ljubezen mu je prinesla mir, čeprav za nadvse prekratek čas, ki je bil čudno podoben očaranosti in čaru samega Chartresa, kakor ga je doživel pred mnogimi leti, ko je vzljubil njegovo ulico in kavarnico, od koder je lahko zrl v katedralo, kako večno jadra na oblakih, čar, ki ga ni moglo pretrgati niti dejstvo, da je tam sramotno tičal v dolgovih. Gospod Laruelle je pospešil korak proti palači. Prav tako se petnajst let

pozneje v Quauhnhuacu ni pretrgal tisti drugi čar, ker bi ga bila zmotila konzulova stiska. Slaba vest res ni bila tisto, kar je njega ali konzula po Yvonninem odhodu za nekaj časa spet zbližalo. Nemara je bila to deloma bolj želja po tisti goljufivi tolažbi, približno tako zadovoljivi, kot je občutek, ki obide človeka, ko ugrizne z bolečim zobom, in sta jo lahko črpala iz vzajemne neme igre, s katero sta drug drugega slepila, da je Yvonne še vedno tukaj.

—O, vse to bi bilo menda zadosten razlog, da bi si zaželela oditi na drugo stran zemeljske oble! A tega vseeno nista storila ne on ne konzul. In zdaj je gospod Laruelle začutil, kako njuno skupno breme od zunaj pritiska nanj, kot da bi nekako prešlo v tiste višnjeve gore okrog in okrog njega, tako skrivnostne s tajnimi rudniki srebra, tako oddaljene in vendar tako bližnje, pa tako tihe. Te gore so oddajale neko čudno tožno moč, ki ga je poskušala telesno obdržati tukaj in ki je pomenila težo mnogih stvari, večidel pa težo njegove žalosti.

Zavil je čez polje, kjer so na neki strmini zbledelega modrega forda, popolno podrtino, potisnili pod živo mejo: pod prednji kolesi so mu podstavili dve opeki, da bi mu preprečili samovoljen odhod. Kaj še čakaš? ga je prijelo, da bi ga vprašal, čuteč nekakšno sorodstvo, nekakšno bližino z razcapano staro karoserijo, ki jo je stresal veter. *Ljubček, zakaj sem odšla? Zakaj si mi dovolil, da sem odšla?* Laruelli niso veljale te besede na zelo zakasneli razglednici, ki jo je poslala Yvonne, razglednici, ki mu jo je konzul hudobno položil pod blazino neznano kdaj v tistem jutru – kako

bi le mogel zatrdno vedeti, kdaj je to bilo? –, kot da bi konzul vse to natančno preračunal, *dobro vedoč*, da jo bo gospod Laruelle odkril natanko v trenutku, ko mu bo Hugh obupano telefoniral iz Pariána. Parián! Na njegovi desni so v nebo kipeli zidovi ječe. Visoko zgoraj na stražnem stolpu sta dva stražnika, ki ju je bilo nad njimi komaj videti, z daljnogledi merila vzhod in zahod. Gospod Laruelle je šel po mostu na drugo stran reke, nato ubral bližnjico čez razsežno jaso v gozdu, ki so ga po vsem videzu tam izsekali za botanični vrt. Ptiči so prileteli v jatah z jugovzhoda: majhni, črni, grdi ptiči, vendar predolgi, malo podobni nekakšnim pošastnim žuželkam, malo pa vranam, z okornimi dolgimi repi, gibali pa so se v valovitem, poskakujočem, napornem letu. Razbijali so uro, ko pada mrak, in vročično prhutali domov kakor vsak večer, v krošnje jesenov na *Zócalu*, ki potem do noči odmeva od njihovega nepretrganega, mehničnega, svedrajočega hreščanja. Nespodobna jata se je razkropila, utihnila in odkolovratila dalje. Ko je gospod Laruelle prispel do palače, je sonce že zašlo.

Kljub svojemu *amour propre* je nemudoma obžaloval, da je prišel sem. Razpokani rožnati stebri so v somraku dajali vtis, da ne čakajo nič drugega, kot da se mu podro na glavo, ribnik, pokrit z zeleno sluzjo in z odtrganimi stopnicami, visečimi le še na enem zarjavelem kavljju, pa je menda čakal, da ga kar zalije. Podirajoča se, zaudarjajoča kapela, preraščena s plevelom, krušeči se zidovi, poškropljeni z urinom, kjer so na človeka prežali škorpijoni, razbit tlak, žalosten obok, spolzki kamni, pokriti z iztreb-

ki – kraj, kjer je nekoč koprnela ljubezen, je bil videti kot prizorišče morečih sanj. In Laruelle je bil naveščen morečih sanj. Francije ni niti v avstrijski preobleki mogoče prenesti v Mehiko, je pomislil. Tudi Maksimilijan, siromak, je bil v svojih palačah nesrečen. Zakaj so morali tudi tisto drugo usodno palačo v Trstu poimenovati Miramar, kjer je zblaznela Šarlota in je vse, ki so živeli tam, od cesarice Elizabete do nadvojvode Ferdinanda, doletela nasilna smrt? In vendar sta gotovo ljubila to deželo, ta dva v škrlat ogrnjena samotna izgnanca, navsezadnje pa človeka, zaljubljenca zunaj svojega elementa – svojega raja, ne da bi bil kateri izmed njiju natančno vedel, zakaj, ko se jima je ta pred nosom začel sprevrčati v ječo in zaudarjati kot pivovarna in nazadnje je kot njuno edino veličanstvo ostala tragedija. Strahovi. Strahovi, ki so kot v Casinu vsekakor živeli tudi tukaj. In duh, ki je še zmerom govoril: »Najina usoda je, da sva prišla sem, Šarlota. Poglej to valovito čudežno deželo, njene hribe, doline, njene vulkane, ki so tako neverjetno lepi! Če pomisliš, da je najina! Bodiva dobra in plodna in postaniva je vredna!« Ali pa sta se duhova prepirala: »Ne, ti si ljubil sebe, ljubil si svojo stisko bolj kakor mene. Nalašč si nama to storil.« »Jaz?« »Zmeraj si imel ljudi, ki so pazili nate, te ljubili, te izrabljali, te vodili. Poslušal si vse razen mene, ki sem te resnično ljubila.« »Ne, ti si edina, samo tebe sem ljubil.« »Kdaj? Ti si zmeraj ljubil le sebe.« »Ne, ljubil sem tebe, zmeraj tebe, moraš mi verjeti, prosim: le spomni se, da sva vedno snovala načrte, kako pojdeva v Mehiko. Se spominjaš? ... Da, prav imaš. S teboj

se mi je ponujala sreča. Take priložnosti ne bo nikoli več.« In nenadoma sta se strastno razjokala na kraju, kjer sta stala.

Toda to ni bil Maksimiljanov glas, temveč glas konzula, ki ga je gospod Laruelle skoraj razložil v palači. In ko je šel dalje, zadovoljen, da je slednjič stopil na Calle Nicaragua, čeprav na njegovem skrajnem koncu, se je spomnil, kako je naletel na konzula in Yvonne, ki sta se tukaj objemala, to je bilo nedolgo po njenem prihodu v Mehiko – in kako drugačna se mu je zdela palača! Gospod Laruelle je obrzdal korak. Veter se je polegel. Razpel si je angleški suknjič iz tvida (vendar kupljen v High Lifu, ki ga izgovarjajo Ič lif, v Ciudadu de México) in zrahljal modro pikčasto ovratno ruto. Večer je bil nenavadno moreč. In kako tih! Zdaj mu nista udarjala na ušesa ne zvok ne krik. Ničesar ni bilo slišati razen okornega cmokanja njegovih stopinj ... Tudi videti ni bilo žive duše. Gospod Laruelle se je čutil nekako živčnega, hlače so ga vezale. Preveč se redi, preveč se je že zredil v Mehiki; nagnjenje k debelosti – morda spet eden od čudaških razlogov, zakaj nekateri ljudje segajo po orožju, pa časniki tega ne bodo nikoli omenjali. Neusmiljeno je vihtel lopar za tenis po zraku, z udarci, kakor da bi serviral in odbijal žogico: lopar je bil pretežek, pozbil je, da je v stiskalnici. Šel je mimo vzorčne farme na desni, mimo poslopij, polj in hribov, ki so zdaj temneli v naglo zgrinjajočem se mraku. Njegovim očem se je spet prikazalo panoramsko kolo, le njegov vrh, ki je nemo gorel visoko na hribu, skoraj natanko pred njim, nato so mu ga spet zakrila drevesa. Cesta,

ki je bila strašna in polna lukenj, se je tukaj strmo spuščala; bližala se je mostiču čez *barranco*, globoko sotesko. Ko je bil že na polovici mostu, se je ustavil; prižgal si je novo cigareto z ogorkom prejšnje, ki jo je že pokadil, se naslonil čez zidec in se zazrl v globino. Pretemno je bilo, da bi lahko videl dno, toda tukaj pod njim je bilo nekaj resnično dokončnega, tukaj se je življenje razklalo. Quauhnhuac je bil v tem pogledu tak kakor naš čas, kamorkoli si zavil, te je za vogalom čakal prepad. Velika spalnica mrhovinarjev in mestnega moloha. Ko so križali Kristusa, tako je govorila hieratična, čez morje uvožena legenda, se je odprla zemlja prek vse dežele, čeprav to naključje v tistem času ni moglo napraviti posebnega vtisa na ljudi. Na tem mostu mu je konzul nekoč predlagal, naj napravi film o Atlantidi. Da, ko se je tako namljal čez ograjo, vinjen, vendar zbran in skladnih misli, čeprav blazen in malo nepotrpežljiv – bila je ena tistih priložnosti, ko se je konzul napil do treznosti –, mu je spregovoril o duhu prepada, o bogu viharja, *huracánu*, ki »tako sugestivno priča o nekdanjih stikih med nasprotnimi obalami Atlantika«. Karkoli je že hotel s tem povedati ...

Pa to ni bila prva priložnost, ko sta s konzulom stala tam in gledala v prepad. Od nekdanj, že celo večnost pred tem – in kako bi mogel to človek kdaj pozabiti? – sta namreč imela svojo ‚Peklensko jamo‘, v kateri sta doživela srečanje, ki se je zdelo kot v nekakšni zvezi s poznejšim snidenjem v Maksimilijanovi palači ... Ali je bilo res tako nenavadno, da je tukaj v Quauhnhuacu odkril konzula? Odkril, da

njegov stari angleški tovariš iz mladih dni – težko bi mu rekel sošolec –, ki ga ni videl skoraj četrto stoletje, resnično stanuje v njegovi ulici in da je bil, ne da bi bil on sam to vedel, že šest tednov tukaj? Verjetno ne, verjetno je bilo to pač eno od tistih naključij, ki bi jih lahko označili kot ‚eno od zvijač, ki jih bogovi ljubijo‘. Toda kako živo so se mu spet vrnile v spomin počitnice na angleški obali!

—Gospod Laruelle, ki se je rodil v Languionu ob Mozeli in čigar oče, bogat filatelist z nevsakdanjimi navadami, se je preselil v Pariz, je kot deček navadno preživel s starši poletne počitnice v Normandiji. Courseulles v Calvadosu ob Rokavskem prelivu ni bil mondeno letovišče. Daleč od tega. Tam je bilo nekaj redkih gostišč na prepihu, pa milje in milje zapuščenih peščin, in morje je bilo mrzlo. Ne glede na to je v žgočem poletju leta 1911 v Courseulles prispela družina slavnega angleškega pesnika Abrahama Taskersona in pripeljala s seboj čudno angleško-indijsko siroto, mračnega petnajstletnega fanta, ki je bil silno plah, a vendar nenavadno samosvoj. Ta je pisal pesmi, pri katerih mu je stari Taskerson (ki je tisto poletje ostal doma) dajal potuho; če si mu omenil očeta ali mater, je fant včasih planil v jok. Jacques, ki je bil približno istih let, je čutil, da ga fant čudno privlači, in ker so se drugi Taskersonovi fantje – bilo jih je vsaj šest in so bili večinoma starejši in robatejši od njega, čeprav so bili daljni sorodniki mladega Geoffreyja Firmina – najraje igrali skupaj in puščali poba pri miru, se je veliko družil z njim. Romala sta skupaj vzdolž obale z dvema starima angleškima pa-

licama za golf in nekaj zanikrnimi žogicami za golf iz gutaperče, ki naj bi jih zadnje popoldne veličastno zalučala v morje. »Joffrey« je postal zanj »Stara kost«. Všeč je bil tudi Laruellovi materi, za katero je bil »tisti lepi mladi angleški pesnik«. Taskersonova mati pa se je ogrela za francoskega dečka, in zato so Jacquesa povabili, naj preživi september v Angliji pri Taskersonovih, kjer je Geoffrey ostal do začetka šole. Jacquesov oče, ki je fanta nameraval poslati v angleško šolo do njegovega osemnajstega leta, je v to privolil. Občudoval je zlasti pokončno in moško držo Taskersonovih fantov. In tako je gospod Laruelle prišel v Leasowe.

To je bila nekakšna odrasla, civilizirana različica Courseullea na angleški severozahodni obali. Taskersonovi so živeli v udobni hiši, katere vrt je od zadaj prehajal v lepo, valovito igrišče za golf, na skrajni meji obrobjeno z morjem. Videti je bilo kot morje, v resnici pa je bilo sedem milj široko ustje reke: valovi z belimi grebeni pene na zahodu so zaznamovali črto, onstran katere se je pričenjalo pravo morje. Onkraj reke so se raztezale waleške gore, tršate, črne in oblačne, tu in tam okrašene z zasneženim vršcem, ki je Geoffreyja spominjal na Indijo. Čez teden, ko jim je bilo dovoljeno igrati, je bilo igrišče zapuščeno: med morsko travo je frfotal razcefran rumen morski mak. Na obali so bili ostanki predpotopnega gozda z grdimi črnimi štori, ki so moleli iz zemlje, še dlje pa se je dvigal star čok zapuščenega svetilnika. Iz ustja je rasel otok, ki ga je kot kaka čudna cvetlica krasil mlin na veter, do katerega si med oseko lahko

prijezdil na oslu. Dim tovornih ladij, namenjenih po širokem morju proti Liverpoolu, je nizko ležal na obzorju. Občutil si prostor in praznino. Le ob koncu tedna je postalo nekoliko neprijetno: čeprav se je sezona bližala koncu in so se sivi hidroterapevtski hoteli ob sprehajališčih praznili, je bilo igrišče za golf ves dan prepolno liverpoolskih borznih mešetarjev, ki so igrali v četvero. Od sobote zjutraj do nedelje zvečer je hišno streho obstreljevala nenehna toča žog, ki so letele čez mejo. V veliko veselje mu je bilo hoditi z Geoffreyjem v mesto, ki je bilo še vedno polno smejočih se zalih deklet, in se v vetru sprehajati po sončnih ulicah ali gledati katero od smešnih lutkovnih igrice na peščini. Najlepše pa je bilo jadрати po morskem jezeru v izposojeni, dvanajst čevljev dolgi jadrnici, ki jo je Geoffrey spretno upravljajal.

Z Geoffreyjem sta bila namreč enako kot v Courseullesu večidel prepuščena sama sebi. In Jacques je zdaj bolje razumel, zakaj je bil v Normandiji tako malokdaj deležen družbe Taskersonovih fantov. Ti fantje so bili tako imenitni hodci, da jim ni bilo para. Prehoditi petindvajset ali trideset milj na dan je bilo zanje malenkost. Toda ker so bili vsi še dijaki, je bilo videti še bolj čudno, da so bili vsi tudi tako prekaljeni pivci, da jim ni bilo para. Na kratkem sprehodu petih milj so se ustavili v prav toliko krčmah in v vsaki od njih popili po vrček ali dva močnega piva. Celo najmlajši med njimi, ki še ni dopolnil niti petnajst let, jih je v enem popoldnevu zvrnil kakih šest. In če je kateremu postalo slabo, ga je to kvečjemu veselilo: potem je bilo v želodcu še več prostora za novo pija-

čo. Niti Jacques, ki je imel šibek želodec – čeprav je bil doma vajuen popiti nekaj vina –, niti Geoffrey, ki je hodil v strogo wesleyjansko šolo, nista mogla zdržati tega srednjeveškega tempa. Sicer pa je vsa družina pila čez mero. Stari Taskerson, ljubezniv in ostroumen mož, je izgubil edinega od svojih sinov, ki je podedoval količkaj literarnega daru; večer za večerom je zamišljeno sedel v svoji delovni sobi, z odprtimi vrati in z mačkami na kolenih, in uro za uro popival, medtem ko je njegov večerni časnik šušteč izražal negotovanje nad njegovimi drugimi sinovi, ki pa so sedeli v jedilnici in tam uro za uro popivali. Gospa Taskersonova, ki je bila doma drugačna ženska, saj se ji je morda zdelo manj potrebno zbuhati dober vtis, je sedela pri sinovih z zardelim in prav tako rahlo grajajočim obrazom, ne glede na to pa je z veseljem pila tako dolgo, dokler niso vsi drugi že obležali pod mizo. Seveda je bilo res, da so fantje navadno imeli že nekaj vrčkov v sebi, preden je začela še ona. Vendar niso bili tiste vrste pijanci, ki jih vidiš, kako se opotekajo po ulici. Njihova čast je zahtevala, da so bili, čim bolj jim je pijača lezla v glavo, videti tem bolj trezni. Navadno so se držali začuda pokončno, z navzven upognjenimi rameni, naprej uprtimi očmi, kot vojaki na straži, le da so se proti izteku dneva gibali zelo zelo počasi, s tistim ‚pokončnim možatim nastopom‘, ki je tako učinkoval na očeta gospoda Laruella. Ne glede na to pa je bilo nekaj povsem običajnega, če je zjutraj našel vso družino, ki je pospala kar na tleh jedilnice. Vseeno ni bilo videti, da bi se bil kdo zaradi tega kaj slabše počutil. In shramba je

bila vedno nabito polna sodčkov piva, ki jih je lahko vsakdo načel po mili volji. Zdravi in močni fantje so jedli kot levi. Goltali so strah zbujujoče kupe ocvrtih ovčjih želodcev in pudingov, znanih kot črni ali krvavi pudingi, nekakšno mešanico mesnih odpadkov, povaljanih v ovseni moki, za katero se je Jacques bal, da so jih vsaj deloma delali tudi njemu v čast – to je *boudin*, Jacques, saj več –, medtem ko je Stara kost, ki so ga zdaj često klicali ‚tisti Firmin‘, sedel sramežljivo in kot tujec, s kozarcem belega grenkega piva pred seboj, ki se ga ni niti dotaknil, in si je plaho prizadeval pogovarjati se z gospodom Taskersonom.

Sprva je bilo težko razumeti, kaj je ‚tisti Firmin‘ sploh delal v družini, ki mu je bila tako nepodobna. S Taskersonovimi pobi ni imel nobenih skupnih nagnenj in niti v isto šolo ni hodil. Vendar je bilo lahko videti, da so sorodniki, ki so ga poslali, ravnali z najboljšimi nameni. Geoffrey je stalno ‚tičal z nosom v knjigah‘, tako da bi bil ‚bratranec Abraham‘, čigar delo je imelo nabožen nadih, kakor ustvarjen, da mu pomaga. O fantih so verjetno vedeli tako malo kakor Jacquesova lastna družina: v šoli so prejemale vse leposlovne in športne nagrade; gotovo so bili to sijajni in srčni mladi ljudje, ‚kakor ustvarjeni‘, da pomagajo ubogemu Geoffreyju premagati njegovo plahost in ga odvrniti od tega, da bi tuhtal, kaj se je zgodilo z njegovim očetom v Indiji. Jacquesovo srce se je odprlo ubogi Stari kosti. Njegova mati je umrla, ko je bil še otrok, v Kašmirju; in čez dobro leto je njegov oče, ki se je znova poročil, kratko malo – vendar spotikljivo – izginil. Nihče v Kašmirju ali kje drugje ni vedel,

kaj se je z njim pravzaprav zgodilo. Lepega dne je odkorakal v Himalajo in se izgubil, Geoffreyja pa pustil v Srinagarju z njegovim polbratom Hughom, ki je bil tedaj še dojenček, pestovanček, in z njegovo mačeho. Nato je, kot da to še ne bi bilo dovolj, umrla tudi mačeha in pustila oba otroka sama v Indiji. Uboga Stara kost! Ob vsem svojem čudaštvu je bil resnično tako ganjen nad najmanjšo prijaznostjo, ki so mu jo izkazali. Ganilo ga je celo, če si mu rekel ‚tisti Firmin‘. In bil je vdan staremu Taskersonu. Gospod Laruelle je čutil, da je v nekem pogledu vdan vsem Taskersonovim in bi jih branil do zadnjega diha. V njem je bilo nekaj neubranljivo nebogljenega in hkrati zvestega. In navsezadnje so se Taskersonovi pobje na svoj pošastno robati angleški način po najboljših močeh trudili, da ga niso puščali zunaj svojega kroga, in so mu kazali svojo simpatijo med njegovimi prvimi poletnimi počitnicami v Angliji. Ni bila njihova krivda, če ni mogel izprazniti sedmih vrčkov v štirinajstih minutah ali prehoditi petdeset milj, ne da bi se zgrudil. Deloma po njihovi zaslugi je družina povabila Jacquesa, da bi mu delal družbo. In morda so res vsaj delno dosegli, da je premagal svojo plahost. Od Taskersonovih se je namreč Stara kost – in z njim tudi Jacques – slednjič naučil angleške umetnosti navezovanja stikov z dekleti. Imeli so abotno pavlihovsko pesem, ki so jo najraje peli z Jacquesovim francoskim naglasom. Z Jacquesom sta jo mahala po sprehajališču in pela:

Oj, vsiii *hodimo* cigu mig migu cigu *takooo*
in vsiii *čvekamo* cigu migu migu cigu *zelo*

in vsiii *nosimo* cigu migu migu cigu *ovratnico*
in vsi gledamo cigu migu migu cigu deklico
s cigu migu migu cigu očmi.

Vsi *brundamo* cigu migu migu cigu *pesmico*
dokler ne vstane svetli dan.

In vsi smo tako cigu migu migu cigu čili
ko da smo jutro cigu migu cigu obrnili.

Nato so pravila zahtevala, da si zavpil »Haj!« in sledil dekletu, o katerem si si umišljaj, da si zbudil njeno občudovanje, če se je slučajno ozrla. Če je bilo to res in je sonce že zašlo, si jo peljal na sprehod po igrišču za golf, ki je bilo polno, kot so temu pravili Taskersonovi, dobrih ‚vališč‘. Ti prostori so bili v glavnih bunkerjih ali jamah med sipinami. Jame so bile navadno polne peska, bile pa so zavarovane proti vetru in globoke; nobena ni bila globlja od Peklenske jame. Peklenska jama je bila past, ki so se je vsi bali. Bila je precej blizu hiše Taskersonovih, sredi dolge, poševne osme proge. V nekem pogledu je varovala gmajno, čeprav je bila precej od rok, ker je bila globoko pod njo in rahlo pomaknjena na levo. Brezno je zevalo tam v takem položaju, da je pogoltnilo že tretji strel nadarjenega igralca za golf, kakršen je bil Geoffrey, ki je igral s prirojeno lepoto in milino, in približno petnajsti strel šušmarja, kakršen je bil Jacques. Jacques in Stara kost sta velikokrat ugotovila, da bi bila Peklenska jama prav primeren prostor, kamor bi človek lahko peljal dekle, čeprav je bilo samoumevno, da se ni nikoli zgodilo nič resnega, kadar si kam kakšno peljal. Nasploh je bilo

nekaj nedolžnega v vsem tem navezovanju stikov z dekleti. Čez nekaj časa sta se Stara kost, ki je bil, milo rečeno, devičnik, in Jacques, ki se je delal, da ni, navadila uloviti kako dekle na sprehajališču, se sprehoditi do igrišča za golf, se tam ločiti ter se sniti pozneje. Pri Taskersonovih so začuda veljale precej redne ure. Gospod Laruelle do današnjega dne ni vedel, zakaj se nista nikoli sporazumela zastran Peklenske jame. Gotovo ni nikoli nameraval vohuniti za Geoffreyjem. Po naključju je s svojim dekletom, s katerim se je dolgočasil, križal osmo progo proti leasowskemu privozu, ko sta se oba zdrznila ob glasovih, ki so prihajali iz jame. Nato je mesečina razkrila nenavaden prizor, od katerega niti on niti dekle nista mogla odvrniti oči. Laruelle bi pobegnil, vendar nobeden izmed njiju – saj se nista docela zavedala, kaj se v resnici dogaja v Peklenski jami – ni mogel potlačiti smeha. Začuda se gospod Laruelle nikoli ni mogel spomniti, kaj je tedaj kateri od njih rekel, spominjal se je le izraza na Geoffreyjevem obrazu v mesečini ter okornega in grotesknega načina, kako se je dekle skobacalo na noge, nato pa tega, da sta se z Geoffreyjem izkazala kot nenavadno korajžna. Vsi so šli v krčmo z nekakšnim čudaškim imenom, morda ‚To ni več ista stvar‘. Bilo je očitno prvič, da je bil konzul v krčmi na lastno pobudo; na glas je za vso družbo naročil johnny walkerja, toda natakara se je posvetoval s krčmarjem in jim ni hotel postreči, nato pa so jih kot mladoletnike vrgli ven. Iz neznanega razloga njuno prijateljstvo žal ni preživelo teh dveh žalostnih, čeprav nedvomno z neba poslanih malih

razočaranj. Oče gospoda Laruella je medtem opustil misel, da bi ga šolal v Angliji. Počitnice so izzvenele v brezupu in enakonočnih nevihtah. V Liverpoolu so še doživeli otožno puščobno slovo in temu je sledilo puščobno otožno popotovanje proti Dovru in nazaj domov, sam samcat je bil na parniku, ki ga je premetavalo morje, čez Rokavski preliv v Calais—

Gospod Laruelle se je zbral, ker se je nenadoma zavedel, da se nekaj dogaja. V zadnjem trenutku se je umaknil jezdecu, ki je pognal konja k obzidku mosta in ga tam ustavil. Tema je padla kot hiša Usherjevih. Konj je mežikal v poskakujoče žaromete avtomobila, redke prikazni tako globoko na Calle Nicaragua; avto je prihajal iz mesta in se je na grozni cesti gugal kakor ladja. Jezdec je bil tako pijan, da je zleknjen ležal na svoji živali, stremena je izgubil, in to je bilo glede na njihov obseg že samo po sebi pravi podvig; za silo je lovil ravnovesje z vajetmi, čeprav se ni niti enkrat oprijel glaviča na sedlu. Konj se je divje, uporniško vzel – morda malo iz strahu, malo pa iz zaničevanja do jezdeca –, nato sunil z glavo navzdol proti avtu: mož, za katerega je sprva kazalo, da pada ritensko s konja, se je čudežno rešil, tako da je konju zdrknil z boka kot cirkuški jezdec, se znova vzel v sedlo, zdrknil, spolznil, padel nazaj – in vsakokrat se je komaj rešil, a zmeraj z vajetmi, ki jih je držal v eni roki, nikoli se ni oprijel glaviča, medtem pa je besno tolkel konja po bokih – stremen še vedno ni našel – z mačeto, ki jo je potegnil iz dolge zakrivljene nožnice. Ta čas so žarometi iz teme izluščili družino, ki se je vlekla po hribu navzdol, moža in ženo v črnini ter

dva čudno oblečena otroka, ki ju je žena potegnila na rob ceste, medtem ko je jezdec zdrvel mimo kot stre-la, mož pa se je umaknil v jarek. Avto se je ustavil in jezdecu na ljubo zasenčil luči, nato pa pripeljal proti gospodu Laruelli in za njim zavil čez most. Bil je mogočen ameriški avto, ki je počival nizko na vzmeteh, brneč s komaj slišnim motorjem. Konjska kopita so izrazito zapela, takoj zatem pa je zvok pojenjal, ko se je jezdec vzel po slabo osvetljenem Calle Nicaragua mimo konzulove hiše, v kateri gotovo gori luč, ki je gospod Laruelle ne želi videti – kajti še dolgo po tistem, ko je Adam zapustil vrt, je v njegovi hiši gorela luč –, in je ograja pokrpana, mimo šole na levi in kraja, kjer je tistega dne srečal Yvonne s Hughom in Geoffreyjem – in zamišljal si je, kako se jezdec ni ustavil niti pri Laruellovi hiši, kjer se njegovi kovčki že kopičijo in so še zmerom komaj do polovice polni, temveč je brezglavo oddirjal okrog vogala na Calle Tierra del Fuego in nato dalje skozi mesto, z očmi, begajočimi, kot so tiste, ki kmalu ugledajo smrt, in tudi to, je nenadoma pomislil, ta blazen privid brez-umne norosti, vendar obrzdane, ne sicer čisto neo-brzdane, pač nekako skoraj občudovanja vredne no-rosti, tudi to je v nekem skrivnem pomenu tisto, kar je bil konzul ...

Gospod Laruelle je prišel na vrh klanca in utruje-no postal v mestu pod trgov. Vendar se ni vzel po Calle Nicaragua. Da bi se ognil svoji hiši, je ubral bližnjico po levi strani tik za šolo, strmo in pretrgano ovinkasto stezo, ki se je vila zadaj za *zócalom*. Ljudje so radovedno zrlí vanj, ko je počasi stopal po Avenidi

de la Revolución, ko je še vedno vlačil s sabo lopar za tenis. Če bi šel dovolj daleč po tej ulici, bi ga spet pripeljala na ameriško avtocesto in v Casino de la Selva. Gospod Laruelle se je nasmehnil: tako bi lahko vso večnost popotoval v ekscentrični orbiti okrog lastne hiše. Za njim je semenj, ki mu je sam komaj privoščil bežen pogled, vrvel dalje. Mesto, barvito celo ponoči, je bilo bleščeče razsvetljeno, vendar le v lisah, tako kot pristanišče. Sence, ki jih je preganjal veter, so pometale po tlaku. In drevesa, ki so se tu pa tam prikazovala v senci, so bila videti kakor potopljeni v premogov prah in njihove veje so se upogibale pod težo saj. Mali avtobus je spet prirožljajl mimo njega, zdaj je vozil po drugi poti in močno zaviral na strmem klancu: bil je brez zadnjih luči. Zadnji avtobus proti Tomalínu. Šel je mimo oken hiše dr. Vigila na nasprotni strani: *Dr. Arturo Díaz Vigil, Médico cirujano y partero, Facultad de México, de la Escuela Médico Militar, enfermedades de niños, indisposiciones nerviosas* – in kako olikano se je vse to razlikovalo od vabil, na katera so te opozarjali napisi v *mingitorijih!* –, *Consultas de 12 a 2 y 4 a 7*. To je rahlo pretiravanje, je pomislil. Prodajalci časnikov so tekali mimo njega in prodajali *Quauhnáhuac nuevo*, list, ki je navijal za Almazána in sile osi ter ga je menda izdajal tisti zoprni Union Militar. *Un avión de combate Francés derribado por un caza Alemán, Los trabajadores de Australia abogan por la paz. ¿Quiere Vd. –* ga je vpraševal reklamni napis v izložbenem oknu – *vestirse con elegancia y a la última moda de Europa y los Estados Unidos?* Gospod Laruelle je šel dalje

po klancu navzdol. Zunaj sta stražila dva vojaka v francoskih čeladah in zbledelih višnjevih uniformah, prepletenih z zelenimi vrvičastimi našivi. Prečkal je ulico. Ko se je približal kinu, se je zavedel, da ni vse tako, kakor bi moralo biti, in da je v zraku nekakšno čudno, nenaravno razburjenje, nekakšna mrzlica. V hipu se je močno shladilo. In v kinu je bila tema, kot da nocoj ne bi predvajali filma. Na drugi strani je velika skupina ljudi, a ne takih, ki bi čakali na vstopnico, temveč očitno tudi nekaj obiskovalcev filma, ki so se usuli ven še pred koncem, stala na tlaku preddverja in po zvočniku, pritrjenem na tovojnjaku, poslušala hreščanje *Koračnice Washington Post*. Nenadoma je zagrmelo in ulične svetilke so ugasnile. Torej je v kinu že zmanjkalo luči. Dež, je pomislil gospod Laruelle. Vendar mu ni bilo do tega, da bi se zmočil. Potisnil si je lopar za tenis pod suknjič in se spustil v dir. Neugnan veter je na vsem lepem navalil v ulico, raztresel stare časnike in sploščil naftne plamene na stojnicah, kjer so pekli tortilje: nad hotelom nasproti kina se je divje cikcakasto zabliskalo, temu je znova sledil grom. Veter je tulil, vsepovsod so večidel nasmejani ljudje tekli v zavetje. Gospod Laruelle je slišal grmenje po gorah za seboj. Še pravi čas je prišel do gledališča. Dež je lil v potokih.

Ves zasopel je stal pod streho gledališkega preddverja, ki je bilo podobno vhodu v kak mračen bazar ali tržnico. Tu so se gnetli kmetje s košarami. V zdaj prazno blagajno je skušala vdreti divje razburjena kokoš. Vsepovsod so ljudje prižigali električne žepne svetilke ali vžigalice. Tovornjak z zvočnikom se je

odvlekel v dež in grmenje. *Las Manos de Orlac*, je oznanjal lepak: 6 y 8.30. *Las Manos de Orlac, con Peter Lorre*.

Ulične luči so spet zagorele, čeprav je gledališče ostalo temno. Gospod Laruelle je pobrskal po žepu za cigareto. Orlacove roke ... Kako mu je to bliskovito vrnilo v spomin stare filmske čase, je pomislil, pravzaprav njegove pozne študentske čase, čase praškega študija, Dunaja in Wernerja Krauša in Karla Gruneja, sloves Ufe, ko si je premagana Nemčija pridobivala spoštovanje kulturnega sveta s filmi, ki jih je delala. Orlaca je takrat igral Conrad Veidt. Čudno, tisti film je bil komaj za spoznanje boljši od nove verzije, slabokrvnega hollywoodskega proizvođa, ki ga je videl pred nekaj leti v Ciudadu de México ali morda – gospod Laruelle se je ozrl naokrog – ali morda prav v temle kinu. To ni bilo nemogoče. Koliikor se je lahko spomnil, tega filma ni mogel rešiti niti Peter Lorre, torej si ga ni več želel videti ... In vendar, kako zamotano povest o tiraniji in zavetišču navidezno pripoveduje lepak, ki zdaj visi nad njim in kaže morilca Orlaca! Umetnik z morilčevimi rokami, to je nalepka in hieroglif časa. Kajti v resnici je nad njim stal Geoffrey, grozljivo ponižan v slabo karikaturu. Ali pa kaže ta podoba, če se vdaš neki mučni blodnji domišljije, samega gospoda Laruella?

Upravnik kina je stal pred njim ter mu z zaobljeno dlanjo in z enako bliskovito vljudnostjo, s kakršno dr. Vigil, s kakršno pravzaprav vsi Južnoameričani preHITEVajo človeka, kadar brska po žepu za vžigalicami, zaslonil svojo vžigalico, da bi prižgal cigareto.

Njegovi lasje, na katerih ni bilo dežnih kapelj in so bili videti skoraj položeni, in opojen parfum, ki je plal od njega, so izdajali, da vsak dan obiskuje *peluquerío*; bil je neoporečno oblečen v progaste hlače in črn suknjič, neomajno *muy correcto* kot večina Mehičanov njegovega kova, navzlic potresom in viharjem. Zdaj je odvrigel vžigalico z gibom, ki ni šel v izgubo, saj se je razrasel v pozdrav. »Dovolite, da vas povabim na požirek,« je rekel.

»Deževna doba je trdovratna,« se je nasmehnil gospod Laruelle, ko sta si s komolci utirala pot v malo *cantino*, ki se je držala kina, ni pa bila pod istim nadstreškom, ki je dajal temu od spredaj zavetje. *Cantina*, znana kot *Cervecería XX*, je bila tudi Vigilov ‚saj veste, kje‘. Razsvetljevale so jo sveče, ki so tičale v steklenicah na točilni mizi in na nekaj redkih mizah vzdolž sten. Vse mize so bile zasedene.

»*Chingar*,« je potihoma rekel upravnik, zaskrbeljeno, na preži in ozirajoč se okrog sebe: postavila sta se h koncu kratke točilne mize, kjer je bilo prostora za dva. »Zelo žal mi je, da smo morali predvajanje prekiniti; ampak žice so se pretrgale. *Chingado*. Vsak presneti teden je kaj narobe z lučjo. Prejšnji teden je bilo veliko slabše, resnično strašno. Saj veste, da smo imeli gledališko družino iz Paname, ki je preizkušala neko igro za Ciudad de México.«

»Ali mi ne zamerite, če—«

»Ne, *hombre*,« se je zasmeljal oni, medtem ko je gospod Laruelle vprašal Sr. Bustamenteja, ki se mu je zdaj posrečilo opozoriti nase točaja, ali ni tukaj že videl filma o Orlacu in ali so ga, če so ga že predvajali, ponovno

dali na spored zato, ker je požel tolikšen uspeh pri gledalcih. »—*uno*—?«

Gospod Laruelle se je obotavljal. »*Tequila!*« Nato se je popravil: »*No, anís ... anís, por favor, señor.*«

»*Y una ... ah ... gaseosa,*« je Sr. Bustamente velel točajju. »*No, señor,*« je ocenjujoč s prsti še zmerom zaskrbljeno otipaval blago Laruellovega komaj premočenega jopiča iz tvida. »*Compañero,* nismo ga znova dali na spored. Sam se je vrnil. Ondan sem tukaj predvajal tudi zadnje novice: verjemite mi, to so bile prve filmske novice iz španske vojne, ki so se prav tako vrnile.«

»Vidim pa, da imate nekaj modernih filmov,« je gospod Laruelle (ki je pravkar odklonil sedež v uradni loži za drugo predstavo, če jo bodo sploh imeli) z očmi nekoliko ironično poblislil po kriččem lepaku, ki je visel za točilno mizo in kazal nemško filmsko zvezdnico, čeprav so bile videti njene poteze skrbno narisane, tako da so učinkovale po špansko. *La simpaticuísima y encantadora Maria Landrock, notable artista alemana que pronto habremos de ver en sensacional Film.*

»—*un momentito, señor. Con permiso ...*«

Sr. Bustamente je odšel, pa ne skozi vrata, skozi katera sta prišla, temveč skozi stranski vhod za točilno mizo na njuni desni strani, od koder so odgrnili zaveso, in ki je držal naravnost v kinodvorano. Gospod Laruelle si je lahko dodobra ogledal notranjščino. Iz dvorane je prihajal, natanko tako, kot bi predvajali film, prekrasen hrup, ki so ga delali cmeravi otroci ter prodajalci ocvrtega krompirja in *frijoles*. Težko

je bilo verjeti, da jih je toliko zapustilo svoje sedežev. Temni liki pocestnih psov so se plazili v lože in iz njih. Luči niso do kraja pogasnile, migotale so in od-dajale medlo, pomarančno-rdečkasto luč. Na platnu, čez katero se je kobacal brezkončen sprevod senc, ki so jih tja metale električne žepne svetilke, je visel čarovniško projiciran napis s komaj vidnim opravičilom zaradi ‚prekinitve‘, in v loži za *autoridades* je nekdo z eno samo vžigalico prižgal tri cigarete. Na koncu dvorane, kjer se je odsev luči ujel v napis *Sa-lida* nad izhodom, je gospod Laruelle komaj razložil zaskrbljeno postavo Sr. Bustamenteja, ki je bil namenjen v svojo pisarno. Zunaj je grmelo in deževalo. Gospod Laruelle je srebal svoj motni *anís*, ki je bil skrajja zelenkasto leden, potem pa precej gnusoben. Pravzaprav sploh ni bil podoben absintu. Utrujenost pa ga je zapustila in začel je čutiti lakoto. Ura je bila že sedem. Vendar bosta z Vigilom verjetno večerjajala pozneje pri Gambrinusu ali v Charleyjevi krčmi. Pobral je s krožnika limonin krhelj in ga začel zamišljeno sesati. Medtem je bral besedilo s koledarja, ki je poleg sumljive Marie Landrock za točilno mizo slikal srečanje Cortésa in Montezume v Tenochtitlánu: *El último Emperador Azteca*, je pisalo spodaj, *Moctezuma y Hernán Cortés representativo de la raza hispana, quedan frente a frente: dos razas y dos civilizaciones que habían llegado a un alta grado de perfección se mezclan para integrar el núcleo de nuestra nacionalidad actual*. Toda Sr. Bustamente se je vračal, noseč v roki, ki jo je dvigoval nad mnogimi glavami pri zavesi, knjigo ...